Vol II Issue V Nov 2012

Impact Factor : 0.1870

ISSN No :2231-5063

Monthly Multidiciplinary Research Journal

Golden Research Thoughts

Chief Editor
Dr.Tukaram Narayan Shinde

Publisher
Mrs.Laxmi Ashok Yakkaldevi

Associate Editor
Dr.Rajani Dalvi

Honorary
Mr.Ashok Yakkaldevi

IMPACT FACTOR : 0.2105

Welcome to ISRJ

RNI MAHMUL/2011/38595 **ISSN No.2230-7850**

Indian Streams Research Journal is a multidisciplinary research journal, published monthly in English, Hindi & Marathi Language. All research papers submitted to the journal will be double - blind peer reviewed referred by members of the editorial Board readers will include investigator in universities, research institutes government and industry with research interest in the general subjects.

International Advisory Board

Flávio de São Pedro Filho
Federal University of Rondonia, Brazil

Kamani Perera
Regional Centre For Strategic Studies, Sri Lanka

Janaki Sinnasamy
Librarian, University of Malaya [Malaysia]

Romona Mihaila
Spiru Haret University, Romania

Delia Serbescu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Anurag Misra
DBS College, Kanpur

Titus Pop

Mohammad Hailat
Dept. of Mathmatical Sciences, University of South Carolina Aiken, Aiken SC 29801

Abdullah Sabbagh
Engineering Studies, Sydney

Catalina Neculai
University of Coventry, UK

Ecaterina Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest

Loredana Bosca
Spiru Haret University, Romania

Fabricio Moraes de Almeida
Federal University of Rondonia, Brazil

George - Calin SERITAN
Postdoctoral Researcher

Hasan Baktir
English Language and Literature Department, Kayseri

Ghayoor Abbas Chotana
Department of Chemistry, Lahore University of Management Sciences [PK]

Anna Maria Constantinovici
AL. I. Cuza University, Romania

Horia Patrascu
Spiru Haret University, Bucharest, Romania

Ilie Pintea,
Spiru Haret University, Romania

Xiaohua Yang
PhD, USA

Nawab Ali Khan
College of Business Administration

Editorial Board

Pratap Vyamktrao Naikwade
ASP College Devrukh,Ratnagiri,MS India

R. R. Patil
Head Geology Department Solapur University, Solapur

Rama Bhosale
Prin. and Jt. Director Higher Education, Panvel

Salve R. N.
Department of Sociology, Shivaji University, Kolhapur

Govind P. Shinde
Bharati Vidyapeeth School of Distance Education Center, Navi Mumbai

Chakane Sanjay Dnyaneshwar
Arts, Science & Commerce College, Indapur, Pune

Awadhesh Kumar Shirotriya
Secretary, Play India Play (Trust),Meerut

Iresh Swami
Ex - VC. Solapur University, Solapur

N.S. Dhaygude
Ex. Prin. Dayanand College, Solapur

Narendra Kadu
Jt. Director Higher Education, Pune

K. M. Bhandarkar
Praful Patel College of Education, Gondia

Sonal Singh
Vikram University, Ujjain

G. P. Patankar
S. D. M. Degree College, Honavar, Karnataka

Maj. S. Bakhtiar Choudhary
Director,Hyderabad AP India.

S.Parvathi Devi
Ph.D.-University of Allahabad

Sonal Singh

Rajendra Shendge
Director, B.C.U.D. Solapur University, Solapur

R. R. Yalikar
Director Managment Institute, Solapur

Umesh Rajderkar
Head Humanities & Social Science YCMOU, Nashik

S. R. Pandya
Head Education Dept. Mumbai University, Mumbai

Alka Darshan Shrivastava
Shaskiya Snatkottar Mahavidyalaya, Dhar

Rahul Shriram Sudke
Devi Ahilya Vishwavidyalaya, Indore

S.KANNAN
Ph.D , Annamalai University,TN

Satish Kumar Kalhotra

Address:-Ashok Yakkaldevi 258/34, Raviwar Peth, Solapur - 413 005 Maharashtra, India
Cell : 9595 359 435, Ph No: 02172372010 Email: ayisrj@yahoo.in Website: www.isrj.net

Golden Research Thoughts
Volume 2, Issue. 5, Nov. 2012
ISSN:-2231-5063

Available online at www.aygrt.net

ORIGINAL ARTICLE

GRT

1980 नंतरची ग्रामीण कादंबरी : स्वरूप आणि चिकित्सा

संभाजी मलघे

इंद्रायणी महाविद्यालय, तळेगाव दाभाडे, पुणे

सारांश :

1980 नंतर अनेक कादंबरीकार आपले ग्रामीण जीवनानुभव मांडताना दिसतात. त्यामध्ये आनंद यादव, रा. रं. बोराडे, सदानंद देशमुख, आनंद पाटील, उत्तम बंडू तुपे, बाबाराव मुसाळे, विश्वास पाटील, मोहन पाटील, नागनाथ कोत्तापल्ले, रंगनाथ पठारे, गणेश आवटे, बा. ग. केसकर, राजन गवस, पुरूशोत्तम बोरकर, भीमराव वाघचौरे, वासुदेव मुलाटे, रवींद्र भाोभणे, सुरेश पा. शिंदे, सरदार जाधव इत्यादी अनेक

प्रस्तावना :

या कादंबरीकारांनी ग्रामीण भागातील बदलते जीवन, ग्रामीण भागातील यंत्रयुगाचे होणारे बरेवाईट परिणाम, दुश्काळाचे बसणारे चटके, खेडयांचा होणारा ऱ्हास, दुश्काळाचे चटके, ग्रामीण जीवनातील नातेसंबंध, ताणेबाणे, राजकारण, भाासनाचा दृश्टीकोन कृशीजीवनातील दैन्य, दुखः दारित्र्य, अंधश्रद्धा, भोतमजूर कामगारांचे जीवन, सहकारक्षेत्र इत्यादी अनेक विशय आपल्या कादंबऱ्यांमधून मांडले आहेत. सदर लेखामधून या कालखंडातील ग्रामीण कादंबरीचे स्वरूप लक्षात घेण्याचा प्रयत्न केला आहे.

आनंद यादव, रा. रं. बोराडे आणि महादेव मोरे

या तीनही कादंबरीकारांचे कादंबरीलेखन तसे पाहता 1980 पूर्वीच सुरु झालेले दिसते. परंतु त्यांच्या काही कादंबऱ्या या कालखंडात प्रकाशित झालेल्या दिसतात. उदा. यादवांची 'नटरंग' (1980) बोराडे यांची 'चारापाणी' (1980) 'सावट' (1987) महादेव मोरेंची 'झोंबडं' (1990) इत्यादी. या कादंबऱ्यांमधून खेडयाचे बदलते रूप मांडण्याचा प्रयत्न केला आहे. दुश्काळामुळे ग्रामीण भागाची झालेली हालाखिची स्थिती, झोपडपट्टीचे वास्तव जीवनचित्रण आणि ग्रामीण भागात होणारे बदल असे विशय या कादंबरीकारांच्या लेखनामधून आलेले दिसतात.

आनंद पाटील

आनंद पाटलांच्या 'कागूद' (1986) व 'सावली' (1986) या दोन कादंबऱ्या प्रकाशित झाल्या. भाहरात राहणारा बाबू आपल्या वडीलांच्या विनंतीमुळे गावाकडे जमीन खरेदीसाठी येतो. वडील जी जमीन खरेदी करणार आहे ती त्यांच्या कुळापासून गहान पडलेल्या किसन बनसोडेंची असते. बनसोडेंना मुलीच असल्यामुळे त्यांचा वंश बुडालेला असतो. त्यांची समजूत घालून जमीनीचा कागूद करण्याचा विचार बाबूंच्या वडीलांचा असतो. भोवटी जमीनीच्या 'कागूद' केला जातो. या निमित्ताने सरकारी कर्मचारी तलाठी, यांचा काळाबाजार आणि नातेवाईकांमधील हेवेदावे यांचे अत्यंत वास्तव दर्शन पाटलांनी या कादंबरीतून घडविले आहे.

'सावली' या कादंबरीत ग्रामीण भागातील कुटुंबाची घर (सावली) बांधताना होणारी ससेहोलपट चित्रित केली आहे. स्वतःचे घर असावे हे प्रत्येकाचे स्वप्न असते. कादंबरीतील धोंडीबा व रामू या भावांना स्वतःचे घर असावे असे वाटते. ते मुंबईत गिरणीकामगार आहेत. पण तेथे संप पुकारल्यामुळे गावाकडे आलेले आहेत. संप मिटेपर्यंत गावाकडचे घर बांधून होईल असे त्यांना वाटते. परंतु घर बांधताना असंख्य अडचणी सुरु होतात. ज्या जागेत घर बांधायचे आहे त्या जागेत गाडीवाट हवी म्हणून भाऊबंद विरोध करतात. तर आईला वाटते की दामूचे प्रथम लग्न करावे त्यानंतर घराचे बंधू मिलेटरीत असणाऱ्या नामदा नावाच्या भावाला देखील बोलावले जाते. परंतु आपल्याकडे घरचे लोक पैसे मागतील म्हणून तो भांडण करून निघून जातो. भावकी, गावकी, सरपंच, तलाठी, सावकार आणि सरकार यांच्याकडे चकरा मारून धोंडिबा वैतागतो. घरासाठी कर्ज काढतो. पुढे ते कर्ज फेडण्यासाठी भोत विकतो ग्रामीण कुटुंबाची घरांसाठी होणारी दैन्यावस्ता ही कादंबरी वास्तवपणे टिपते.

बाबाराव मुसळे

'हाल्या हाल्या दुधू दे' (1985) 'पखाल' (1995) या दोन कादंबऱ्या मुसळे यांनी लिहिल्या. 'हल्या हल्या दुधू दे' मधून वऱ्हाडातील भोतकऱ्याची भाोकांतिका चित्रित केली. न्यानबा मुलीच्या लग्नासाठी कर्ज काढतो आणि त्याच्या नाशाला प्रारंभ होतो.

कर्ज फिटत नाही, बायकोकडून संसारसुख मिळत नाही आणि भोवटी कॅन्सरसारख्या दुर्धर आजार या दुदैवी घटनांमध्ये त्याचा भोवट होतो. 'सावकार, भाासनयंत्रणा आणि राजकीय नेते यांच्याकडून भोतकऱ्यांचे कधीही काही भले होऊ भाकत नाही. 'हेला काही दूध देत नाही' हा सुचितार्थ कादंबरीच्या भीर्शकातून प्रकट होतो.''[1]

'पंखाल' मधून परंपरेने गावाला पाणीपुरवठा करून उपजिविका करणाऱ्या कोळयाचे चित्रण केले आहे. पूजा कोळी हा वर्शानुवर्श गावाला पखालीने पाणी पुरविण्याचे काम करतो. परंतु बदलाचे वारे गावात िरल्यामुळे गावाला नळाद्वारे पाणी मिळू लागते. त्याचा पारंपारिक व्यवसाय संपुश्टात येतो. आणि त्याच्या जीवनाची भाोकांतिका होते.

एकीकडे खेडयात येणाऱ्या सुधारणा व दुसरीकडे उध्वस्त होणारे पारंपारिक व्यवसाय हे वास्तव स्वीकारायला लावणारी ही एक उत्तम कादंबरी म्हणता येईल.

नागनाथ कोत्तापल्ले

यांनी 'उलट चालिला प्रवाहो' (1985) या दोन कादंबऱ्यांमधून ग्रामीण जीवनातील प्रन मांडले आहेत.

दलितवस्तीजळीत प्रकरणाची माहिती घेऊन त्यांना मदत करण्यासाठी एका गावात गेलेल्या नारायण कल्लोळीची त्या गावातील िरढोणकर व माने यांसारख्या स्वार्थी लबाड व राजकारणी नेतृत्वामुळे की भाोकांतिका होते याचे चित्रण 'उलट चालिला प्रवाहो' मधून आलेले आहे. नारायण कल्लोळी उध्वस्त गावाची घडी बसवण्याचे स्वप्न मनाी बाळगत गावात गेलेला असतो. परंतु त्या गावातील जातीयतेची, वर्णव्यवस्थेची आणि राजकीय व्यवस्थेची अभे्द्य व घाणेरडी चौकट त्याला काम करु देत नाही. भोवटी नारायणला आपल्या कामात हार पत्करावी लागते. ग्रामीण भागातील जातीयता, हिणकरु बेगडी वृत्ती प्रवृत्ती, राजकारण यामुळे एखाद्या चांगल्या कार्यकर्त्याची होणारी भाोकांतिका उत्तम पद्धतीने प्रकट करणारी ही मराठीतील एकमेव कादंबरी आहे असे म्हटले तर वावगे ठरु नये.

'गांधारी' सारखी डोळयांवर पट्टी बांधलेल्या निस्तेज आ भारतीय समाजाचे चित्रण 'गांधीरीचे डोळे' या कांदबरीमधून कोत्तापल्ले यांनी केले आहे. 'चमेली' नावाच्या हिजडयाच्या माध्यमातून समाजातील राजकीय व सामाजिक क्षेत्रातील हिजडी वृत्तीप्रवृत्तीचा वेध घेतला आहे. नारायण कल्लोळी हा साधा कार्यकर्ता एका गावात समाजकार्य करण्यासाठी जातो. परंतु गावातील दोमुख, इनामदार, पाटील व राजकीय पुढारी यांच्या दुश्टचक्रात अडतो. समाजकार्य बाजूला राहते. लोकांमधील निश्क्रीय तृतीयांनी वृत्ती कल्लोळीता अधिक अस्वस्थ करते. भोवटी त्याला आपल्या कार्यात अपयाच येते. आज देखील 21 व्या भातकात आ हिजडी वृत्तीप्रवृत्ती का वाढीस लागल्या आहेत तसेच भारतीय समाजात अी नपुंसकता की रुजत चालली आहे, याचे एक उत्तम उदाहरण म्हणजे 'गांधारीचे डोळे' ही कादंबरी होय.

पुरुशोत्तम बोरकर

यांची 'मेड इन इंडिया' (1987) ही महत्त्वपूर्ण कादंबरी पंजाबराव साहेबराव पाटील गरसोईकर यांची ही काहणी आहे. पंजाबराव बी. ए. िकलेला आहे पण भाहरातील ढोंगीपणाला तो कंटाळतो. घराण्याने चालत आलेली आपल्या गावाकडची सरपंचाची धूरा स्वीकारण्यासाठी जातो. सरपंच होतो. ग्रामीण भागातील लोकांना मुलभूत सुविधा मिळाव्यात त्यांच्या प्राथमिक गरजा पूर्ण व्हाव्यात असे त्याला वाटते. गावातील मटका, जुगार, व्यसनी भोतकरी यामुळे ग्रामीण कुटुंबांची धुळधाण होत चालली आहे. ते बंद करून गावाच्या सर्वांगीण विकासासाठी तो प्रयत्न करतो. पण भोवटी काहीही साध्य होत नाही. 'एकूणच विकृतीकडे वाटचाल करणाऱ्या ग्रामीण जीवन वास्तवाचे भेदक दर्न घडवणारी ही एक अभिनव कादंबरी आहे.'[3]

गणे आवटे

यांची 'गणगोत' (1984) ही मराठवाडयातील ग्रामीण कुटुंबाचे जीवनदर्न घडविणारी कादंबरी. ग्रामीण भागातील नातीगोती, मानपान, बेगडी प्रतिश्ठा आणि त्यामधून कुटुंबातील एखाद्या स्त्रीची होणारी भाोकांतिका हा या कादंबरीचा विशय आहे. या घराण्यातील सून अंजूच्या भावजीवनाची ही कथा आहे.

विवास पाटील

हे ऐतिहासिक कादंबरी लेखनाचे अध्वर्यू मानले जातात. त्यांनी 'पांगिरा' (1990) 'झाडाझडती' (1991) या दोन वैिश्टयपूर्ण आ कादंबऱ्या लिहिल्या. 'झाडाझडती' मध्ये धरणग्रस्तांची समस्या मांडली आहे. धरणग्रस्त आदिवासी पुनर्वसनाच्या आाने जीव जगत आहेत. पुढारी, सरकारी अधिकारी, संधिसाधू राजकारणी यांच्यामुळे त्यांना न्याय मिळत नाही 'बिनवारुळाच्या मुंग्या बळचणीचा आसरा मागत होत्या. आणि मानवता नावाची उंडगी झालेली रांड काळोखाचा हात धरून गुल झाली होती या वर्णनामधून पाटलांच्या प्रतिभेचा आवाका लक्षात येतो. 'पांगिरा' मधून देखील ग्रामीण जीवनाचे वास्तव चित्रण आलेले आहे.

बा. ग. केसकर यांची 'वायटूळ' (1983) आणि 'कुणाच्या खांदयावर' (1984) या कादंबऱ्या प्रसिद्ध झाल्या. 'वायटूळ' ही वसंता या तरुणाची कथा. वसंता हा ग्रामीण भागातील तरुण िक्षणासाठी धडपड करतो परंतु परिस्थितीमुळे हतबल ठरतो. घरात कोणीच कमावते नसल्यामुळे िक्षण अर्धवट सोडतो व गावाकडे परततो. गावात पडेल ते काम करतो त्याच्या 'आयुश्याला' परिस्थिती 'वावटळी' सारखी फिरवते. हे सत्य केसकरांनी मांडले आहे.

'कुणाच्या खांद्यावर' या कादंबरीत ऊसतोडणी कामगारांच्या समस्या मांडल्या आहेत. कारखानदार ठेकेदार, मुकादम आणि सरकारी भांडवलदारी अर्थव्यवस्थेमुळे कामगारांचे होणारे भाोशण त्यामुळे त्यांच्या नीबी आलेल्या दैन्य, दु:ख, दारिद्रयाचे प्रभावी दर्न या कादंबरीतून घडते.

राजन गवस

गवस यांनी 'चौडकं' (1985) 'भंडारभोग' (1988) 'कळप' (1997) आणि 'तणकट' (1998) या कादंबऱ्या लिहिल्या. या कादंबऱ्यांमधून त्यांनी जोगती, जोगते, तसेच खेडयातील दलित सवर्ण संघर्ष इत्यादींचे चित्रण केले आहे.

'चौडकं' मधून देवदासींच्या प्रथेवर प्रकाश टाकला आहे. ग्रामीण भागात देवीला सोडले जाणाऱ्या जोगतिणीची ही कथा आहे. बायजा आपल्या जीवनात अपशकून घडला म्हणून आपली मुलगी सुली हिला देवदासी म्हणून सोडते. तिच्या नवऱ्याला सुभानला मात्र ते मान्य नाही परंतु तो विरोध करण्यासाठी असमर्थ आहे आपली मुलगी सुली समाजाची भोगवस्तु बनणार या विचाराने बायजा मरण कवटाळते.

'भंडारभोग' जोगत्याची जीवनाची शोकांतिका चित्रित झालेली आहे. देवीला वाहिलेला माणूस म्हणजे जोगता. या कादंबरीतील तायप्पाच्या जीवनाचे दाहक दर्शन घडविले आहे.

याशिवाय वासुदेव मुलाटे, चंद्रकुमार नलगे, रामचंद्र पठारे, रविंद्र भोभणे, तान्हाजी राऊ पाटील, सदानंद देशमुख इत्यादींसारखे अनेक ग्रामीण कादंबरीकारांनी लेखन करून ग्रामीण कादंबरीमध्ये मोलाची भर टाकली आहे.

समारोप

वरील ग्रामीण कादंबरीचे स्वरूप लक्षात घेता असे दिसते की, 1980 नंतर संबंधित ग्रामीण लेखकांनी ग्रामीण भागातील विविध बदलाचे दर्शन ग्रामीण कादंबरीतून घडविले आहे. पूर्वीच्या ग्रामीण कादंबरीपेक्षा वेगळे कृशी भावविश्व या कादंबरीकारांनी व्यक्त केले आहे. 1980 नंतरची हे कादंबरी लेखन मराठी साहित्यामध्ये वैशिश्ठयपूर्ण ठरावे.

संदर्भ

1.जाधव रा. ग., देशपांडे वि. भा., 'मराठी वाङमयाचा इतिहास', मराठी साहित्य परिशद, खंड सातवा, लेख ग्रामीण वाङमय, डॉ. एकनाथ पगार, पृ.444
2.ठाकूर रविंद्र, 'मराठी ग्रामीण कादंबरी', स्नेवर्धन प्रकाशन, पुणे, द्वितीय आवृत्ती, 2001, पृ.169
3.तत्रैव, पृ.483
4.जाधव रा. ग., देशपांडे वि. भा., 'मराठी वाङमयाचा इतिहास', मराठी साहित्य परिशद, खंड सातवा, लेख ग्रामीण वाङमय, डॉ. एकनाथ पगार, पृ.479
5.नलगे चंद्रकुमार, 'ग्रामीण साहित्याचा इतिहास'

Publish Research Article
International Level Multidisciplinary Research Journal For All Subjects

Dear Sir/Mam,

We invite unpublished research paper.Summary of Research Project,Theses,Books and Books Review of publication,you will be pleased to know that our journals are

Associated and Indexed,India

- International Scientific Journal Consortium Scientific
- OPEN J-GATE

Associated and Indexed,USA

- EBSCO
- Index Copernicus
- Publication Index
- Academic Journal Database
- Contemporary Research Index
- Academic Paper Databse
- Digital Journals Database
- Current Index to Scholarly Journals
- Elite Scientific Journal Archive
- Directory Of Academic Resources
- Scholar Journal Index
- Recent Science Index
- Scientific Resources Database

Golden Research Thoughts
258/34 Raviwar Peth Solapur-413005,Maharashtra
Contact-9595359435
E-Mail-ayisrj@yahoo.in/ayisrj2011@gmail.com
Website : www.isrj.net